

odbrani Kosovo i očuvalo teritorijalno jedinstvo Srbije. Ovakve odredbe, međutim, uvek vode diskriminacijama i s vremenom teže da ugrožavaju stabilnost države. Da li toga ustavotvorci nisu svesni ili im stabilnost i nije cilj, to ćemo znati kada vidimo šta tačno piše u predlogu ustava i kako će se njegovo slovo i duh primenjivati. Vrlo je verovatno, na žalost, da će se valjan ustav doneti tek iz trećeg pokušaja.

Rodoljupci pišu ustav.

NENAD DIMITRIJEVIĆ.

Srbija, polovinom septembra 2006: "političko" ubistvo u Novom Pazaru; bombaške pretnje Nataši Kandić; fašisti u Parlamentu, podržani fašističkim medijima, optužuju za fašizam jednu ministarku: dokaz njenog fašizma je njeno nacionalno poreklo; ministar Velimir Ilić opet napada novinare; proces za ubistvo Zorana Đinđića vraća se na početak. Vlada ćuti. Ćute i građani. Ali građani su samo naprosto rezignirani i apatični. S druge strane, vlast ćuti i radi. Posla je mnogo. Rezultati su vidljivi; tako nam barem kažu, kada izađu na svetlost dana iz onoga što se neupućenom može činiti kao autistična zatvorenost. Akcioni plan za Mladićevo hapšenje uspešno se sprovodi. U Beču i na raznim međunarodnim adresama na kojima se pominje Kosovo, dosledno se brani srpska država, srpski nacionalni interes i srpsko nacionalno biće, sve to uz istovremeno principijelno zalaganje za poštovanje načela i normi međunarodnog prava.

Ukratko, istorijski trenutak je težak, to valjda shvataju i Kandić, i Dulić-Marković, i oni novinari. Svako ponaosob mora da se strpi dok se brani ono opšte. Konačni dokaz da je ova vlast na visini zadatka treba da bude vest da se u Srbiji piše ustav. Ovo je iznenađujuća vest. Podsetimo se: Srbija još uvek živi pod Miloševićevim ustavom, onim koji je donet 1990.

godine i koji je – vreme je to pokazalo, s pravom – nazvan odelom skrojenim po meri jednog čoveka. Podsetimo se još nečega: kad pogledamo uporedno iskustvo zemalja u demokratskoj tranziciji, videćemo da postoje određeni sled i ritam koraka koje treba napraviti, kako u demontaži starog režima tako i u konstrukciji demokratskog poretka.

Proces uvek počinje ustavnim promenama kojima se reformišu političke institucije, uspostavlja sistem vladavine prava i garantuje primat ljudske slobode formulisane u obliku osnovnih prava građana. Srbija je u ovom pogledu izuzetna, kao verovatno jedina zemlja koja svoj put od diktature ka demokratiji nije otpočela ustavnim promenama.

Ostavimo za trenutak po strani analizu Srbije i zapitajmo se za načelne i praktično-političke razloge zbog kojih demokratska tranzicija otpočinje promenom ustavnog sistema. Ako se prihvati stav da je rušenje starog režima tek prvi korak u uspostavljanju demokratije, odnosno da "destruktivnoj" fazi promene režima mora da sledi proces izgradnje novog poretka u kome će društvo biti pravno, politički i vrednosno reintegrirano na novim osnovama, značaj uspostavljanja novog ustavnog okvira trebalo bi da bude očigledan. Vreme neposredno posle promene režima najpovoljnije je za donošenje ustava. Tip političkog pluralizma karakterističan za "normalnu politiku" u drugom je planu. Akteri promene još uvek su ujedinjeni i zato se u ovom periodu može realno očekivati da će oni biti u stanju da se slože oko konstitucionalizacije principa i aranžmana koji bi bili podjednako prihvatljivi za sve. Komparativno iskustvo promena režima kazuje nam da ovaj momenat traje kratko, jer na njegovo mesto veoma brzo dolaze imperativi dnevne politike, koji produbljuju razlike među političkim akterima. Ako se window of constitutional opportunity propusti, posle će biti mnogo teže doneti ustav, i takav, zakasneli ustav će verovatno biti izložen legitimacijskim i sadržajnim rizicima, koji su mogli da se izbegnu njegovim pravovremenim donošenjem.